

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE
**ANALIZA UKREPOV ZA ZMANJŠANJE BREZPOSELNOSTI:
PRIMERJAVA NEMČIJE IN SLOVENIJE**

Ljubljana, 29. avgust 2019

MONIKA ZABUKOVEC

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Monika Zabukovec, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Ukrepi za zmanjšanje brezposelnosti: primerjava Slovenije in Nemčije, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko prof. dr. Matejo Drnovšek

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 OPREDELITEV BREZPOSELNOSTI	3
2 OPREDELITEV UKREPOV, KI JIH DRŽAVA UPORABLJA ZA IZBOLJŠANJE BREZPOSELNOSTI	6
2.1 Začetek ukrepov v Sloveniji.....	6
2.2 Ukrepi za zmanjšanje brezposelnosti.....	7
2.3 Evropska strategija zaposlovanja v Sloveniji.....	10
3 UKREPI V SLOVENIJI	12
3.1 Aktivna politika zaposlovanja	13
3.2 Pasivna politika zaposlovanja.....	15
4 UKREPI V NEMČIJI	16
4.1 Agenda 2010	16
4.2 Reforme Hartz	17
4.2.1 Prvi Hartzov zakon	19
4.2.2 Drugi Hartzov zakon.....	19
4.2.3 Tretji Hartzov zakon	19
4.2.4 Četrti Hartzov zakon.....	20
5 PRIMERJAVA STOPNJE BREZPOSELNOSTI KOT POSLEDICE UČINKOVITOSTI UKREPOV	21
SKLEP	25
LITERATURA IN VIRI	26

KAZALO TABEL

Tabela 1: Gibanje stopnje brezposelnosti v obdobju 2007–2017	21
Tabela 2: Stopnja brezposelnosti po starosti od 20 do 64 let	22
Tabela 3: Stopnja brezposelnosti po spolu	23

KAZALO SLIK

Slika 1: Primerjava stopnje brezposelnosti med Slovenijo in Nemčijo od leta 1997 do 2007	5
---	---

Slika 2: Primerjava stopnje brezposelnosti med Slovenijo in Nemčijo od leta 2008 do 2017.....	6
Slika 3: Gibanje stopnje brezposelnosti za Slovenijo in Nemčijo v obdobju 2007–2017.....	21
Slika 4: Stopnja brezposelnosti po starosti od 20 do 64 let.....	22
Slika 5: Stopnja brezposelnosti po spolu: moški spol.....	23
Slika 6: Stopnja brezposelnosti po spolu: ženski spol.....	24

SEZNAM KRATIC

angl. – angleško

APZ – aktivna politika zaposlovanja

BDP – (ang. Gross Domestic Product); Bruto domači proizvod

EGP – Evropski gospodarski prostor

ESS – (ang. European Social Fund); Evropski socialni sklad

EU – (ang. European Union); Evropska Unija

MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti

OECD – (ang. Organisation for Economic Co-operation and Development); Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj

PPZ – pasivna politika zaposlovanja

RS – Republika Slovenija

ZDR-1 – Zakon o delovnem razmerju

UVOD

Brezposelnost je eden izmed največjih problemov, s katerimi se soočajo države (Ovin & Šlebinger, 2003). Brezposelnost se med državami razlikuje, zato sem si izbrala Slovenijo in Nemčijo, državi, ki se v stopnji brezposelnosti zelo razlikujeta po ukrepih, namenjenih povečanju zaposljivosti. Kljub vsem težavam je Nemčija še vedno lahko zgled ostalim državam, saj se uspešno bori proti brezposelnosti in finančne krize skorajda ni občutila. Prav zaradi slednjega mnogo Slovencev odhaja v Nemčijo, kjer so boljše zaposlitvene možnosti. V Nemčiji je do leta 2002 vladala brezposelnost, leto 2003 pa je bilo za Nemčijo prelomno, saj se je uveljavila reforma Hartz, ki se je izkazala za uspešno in je lahko zgled ostalim državam. V poglavju Ukrepi v Nemčiji jo bom tudi podrobneje predstavila (Engbom, Detragiache & Raei, 2015).

V Sloveniji je aktualna aktivna politika zaposlovanja (v nadaljevanju APZ), ki se pojavi leta 2010 v Zakonu o urejanju trga dela, ki ga je sprejel Državni zbor Republike Slovenije. S 1. 1. 2012 so začele veljati določbe zakona, ki urejajo področje APZ in določajo ukrepe za zmanjšanje brezposelnosti. APZ je eden od ukrepov države na trgu dela, ki prispeva k povečanju zaposlenosti. Smernice APZ so usmerjene na povečanje zaposlenosti in zaposljivosti starejših, na izobraževanje in usposabljanje za večjo usposobljenost aktivnega prebivalstva, na razvoj socialno razvojnih projektov in na spodbujanje zaposlovanja mladih (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2015).

Za področje raziskovanja sem si izbrala brezposelnost v Sloveniji in Nemčiji. Osredotočila sem se predvsem na ukrepe, s katerimi državi pripomoreta k večji zaposljivosti. Obe državi poskušata problem brezposelnosti omiliti z izvajanjem različnih ukrepov in programov politike zaposlovanja. Ukrepi obsegajo denarno pomoč za ščitenje posameznikovega položaja (Pasivna politika zaposlovanja) in ukrepe, ki so namenjeni ohranjanju in ustvarjanju novih delovnih mest ter izobraževanju in usposabljanju brezposelnih oseb (Aktivna politika zaposlovanja).

V Sloveniji se bom osredotočila na raziskovanje aktivne in pasivne politike zaposlovanja, za Nemčijo pa bom raziskala reformo Hartz, ki velja za eno uspešnejših ukrepov zaposlovanja.

V teoretičnem delu bom s pomočjo deskriptivne (opisne) metode analizirala domačo in tujo literaturo, ki temeljita na opisovanju dejstev. Opredelila bom brezposelnost in ukrepe za zmanjšanje brezposelnosti. Sledila bo predstavitev ukrepov v Sloveniji in Nemčiji.

V empiričnem delu bom na podlagi analizirane literature predstavila primerjavo ukrepov zaposlovanja med Slovenijo in Nemčijo. Za grafični prikaz bom uporabila grafe, ki bodo prikazovali stopnjo brezposelnosti med izbranimi državama. Za prikaz stopnje brezposelnosti sem se odločila, ker je le-ta posledica učinkovite uporabe ukrepov

zaposlovanja (manjša brezposelnost pomeni učinkovito uporabo ukrepov zaposlovanja, večja brezposelnost pa ravno obratno).

Namen diplomskega dela je proučiti ukrepe, s katerimi države pripomorejo k večji zaposljivosti, in raziskati, v kateri izmed izbranih držav uporabljajo boljše ukrepe in imajo posledično tudi manjše število brezposelnih. Namen dela je natančneje spoznati politike in ukrepe posamezne države (Slovenije in Nemčije), ki jih državi uporabljata za zmanjšanje brezposelnosti. S pomočjo dobljenih rezultatov, bom ugotavljala, katera država uporablja primernejše ukrepe, ki vodijo do uspešnejše makroekonomske politike države.

Cilji zaključne naloge so:

- opredeliti brezposelnost;
- raziskati nemški in slovenski trg zaposlovanja;
- spoznati ukrepe, ki jih državi uporabljata za izboljšanje politike zaposlovanja;
- raziskati, katera država uporablja boljše ukrepe zaposlovanja, analizirati ukrepe in politiko zaposlovanja v Sloveniji in Nemčiji.

Trditve zaključne naloge so:

- Nemčija je med letoma 2007 in 2018 napredovala oziroma se ji brezposelnost ne povečuje.
- Slovenija ima slabše zastavljene ukrepe kot Nemčija.
- Sloveniji se stopnja brezposelnosti v primerjavi z Nemčijo spreminja zelo počasi.
- Nemčija gospodarske krize skoraj ni občutila, medtem ko je Slovenijo močno prizadela.

V teoretičnem delu sem raziskala razpoložljivo tujo in domačo literaturo, s pomočjo katere sem opredelila brezposelnost, aktivno in pasivno politiko zaposlovanja ter ukrepe posamezne države. Raziskovalna metoda je bila deskripcija.

V empiričnem delu je bila izvedena primerjava stopnje brezposelnosti med Slovenijo in Nemčijo, v kateri primerjam tudi učinkovitost izvedene politike ukrepov med Slovenijo in Nemčijo. Primerjava stopnje zaposlenosti je potekala z metodo kompilacije.

Za primerjavo med Nemčijo in Slovenijo sem se odločila, ker velja Nemčija za zgled ostalim državam in ima največje gospodarstvo v Evropi, ki ima močan vpliv na svetovno gospodarstvo. Nemčija je namreč veljala za gospodarski čudež in zgled ostalim gospodarstvom (Žužek, 2014). Nemško gospodarstvo je trenutno stabilno, zaradi česar lahko pričakujemo povečano povpraševanje po delavcih. Plača v zadnjih letih raste hitreje od rasti cen in rasti produktivnosti, zaradi česar bo tudi v prihodnje zanimiva za tuje delavce. Nemčija je zanimiva predvsem zato, ker potrebuje skoraj vse poklice za višje plače kot pri nas (Lokar, 2017).

1 OPREDELITEV BREZPOSELNOSTI

V zadnjih dvajsetih letih je slovenski trg dela doživel velike spremembe. Trenutno trg dela spremlja brezposelnost. Vsako gospodarstvo se srečuje z več vrstami brezposelnosti (Setnikar Cankar & Hrovatin, 2000, str. 166).

- Frikcijska nezaposlenost nastane zaradi menjave delovnega mesta že zaposlenih ljudi. Vzroki za to so selitve prebivalstva iz enega mesta ali regije v drugo, želja po zaposlitvi, začasna nezaposlenost mladih, ki iščejo zaposlitev, in zaposlitev prebivalstva, ki je normalno zaposleno. Govorimo o začasni, kratkotrajni zaposlitvi, ki traja od enega dneva do nekaj mesecev. Taka vrsta nezaposlenosti je prostovoljna odločitev ljudi in jo srečamo v vsakem gospodarstvu, ki polno zaposluje.
- Strukturna oz. sektorska nezaposlenost nastane kot posledica neenakosti med povpraševanjem in ponudbo po zaposlitvi ljudi. Do takšnega stanja pride na trgu dela zaradi gospodarskega razvoja nekaterih sektorjev oziroma panog, medtem ko se druge panoge ne razvijajo tako hitro. Posledično se pojavijo nove panoge zaradi tehnološkega razvoja. Primer tega je hiter razvoj računalništva in informacijske tehnologije, zaradi katerega se je povečalo povpraševanje po programerjih in drugih računalniških strokovnjakih, nazadovala pa je tekstilna proizvodnja zaradi selitve proizvodnje. Nove razmere zaradi strukturne nezaposlenosti povzročajo največ težav starejši kategoriji ljudi (nad 45 let). Takim pomaga država s programi aktivnega zaposlovanja z vključevanjem v usposabljanja za nova delovna opravila in zaposlitve.
- Ciklična nezaposlenost nastane zaradi gospodarskih ciklov. Gospodarska aktivnost obstane na določeni stopnji, bruto domači proizvod (v nadaljevanju BDP) pa začne upadati. Posledica tega je, da se podjetjem zmanjša obseg proizvodnje in začnejo odpuščati zaposlene na vseh področjih. Znižanje stopnje nezaposlenosti v gospodarstvu praviloma dosežemo s prehodom v drugi del cikla, tako imenovano fazo oživljanja gospodarstva in pospešeno prosperiteto.
- Prikrita (latentna) nezaposlenost predstavlja zaposlene, ki s svojim delom ne prispevajo k rasti BDP. Poimenovati takšne ljudi je zelo težko, saj v svojem delovnem dnevu vsaj nekaj časa prispevajo k BDP države. Prikrito brezposelnost tako lahko ugotovljamo samo z ocenami. To pomeni, da seštejemo vse nedelovne ure in jih preračunamo na število ljudi.

Brezposelna oseba je oseba, ki ne dela (to pomeni, da ni nikjer zaposlena niti samozaposlena in ne opravlja nikakršnega dela za plačilo). Ta oseba mora aktivno iskati delo, to pomeni, da se je v zadnjih štirih tednih zglasila na zavodu za zaposlovanje ali poslala kakšno prošnjo za zaposlitev in je v naslednjih dveh tednih pripravljena sprejeti delo. Med brezposelne osebe spadajo tudi tiste, ki so že našle delo, vendar ga še niso začele opravljati (Statistični urad Republike Slovenije, 2018, str. 2).

Stopnja brezposelnosti predstavlja delež brezposelnih med vsemi potencialnimi zaposlenimi, ki so na voljo na trgu dela (slika 5). Stopnja brezposelnosti je ukrep, ki vpliva

na gospodarsko zdravje države ali regije. Kljub nižji brezposelnosti v primerjavi z letom 2013 je glede na situacijo brezposelnost visoka, še posebej v primerjavi s stopnjami pred začetkom svetovne recesije (Statista, brez datuma).

Brezposelnost v Sloveniji je urejena z zakoni:

- Ustava Republike Slovenije (v nadaljevanju RS) opredeljuje Slovenijo kot socialno državo. Ustava ureja tudi človekove pravice; pred zakonom smo vsi enaki, kar pomeni, da si lahko vsak posameznik izbere zaposlitev in pride do zaposlitve pod enakimi pogoji;
- Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1, Ur. l. RS, št. 22/2019) preprečuje brezposelnost ob upoštevanju pravic do svobode dela in dostojanstva pri delu;
- Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti 2006 nadomešča Zakon o urejanju trga dela, ki ureja ukrepe države na področju trga dela, financiranje države, vključevanje v ukrepe aktivne politike zaposlovanja in v javna dela (Zakon o urejanju trga dela (ZUTD), Ur. l. RS, št. 55/2017).

Zakon o urejanju trga dela opredeljuje brezposelno osebo kot iskalca zaposlitve, zmožnega za delo, prijavljenega na zavodu, ki vztrajno išče zaposlitev in sprejme zaposlitev, ponujeno prek izvajalcev storitve posredovanja zaposlitve:

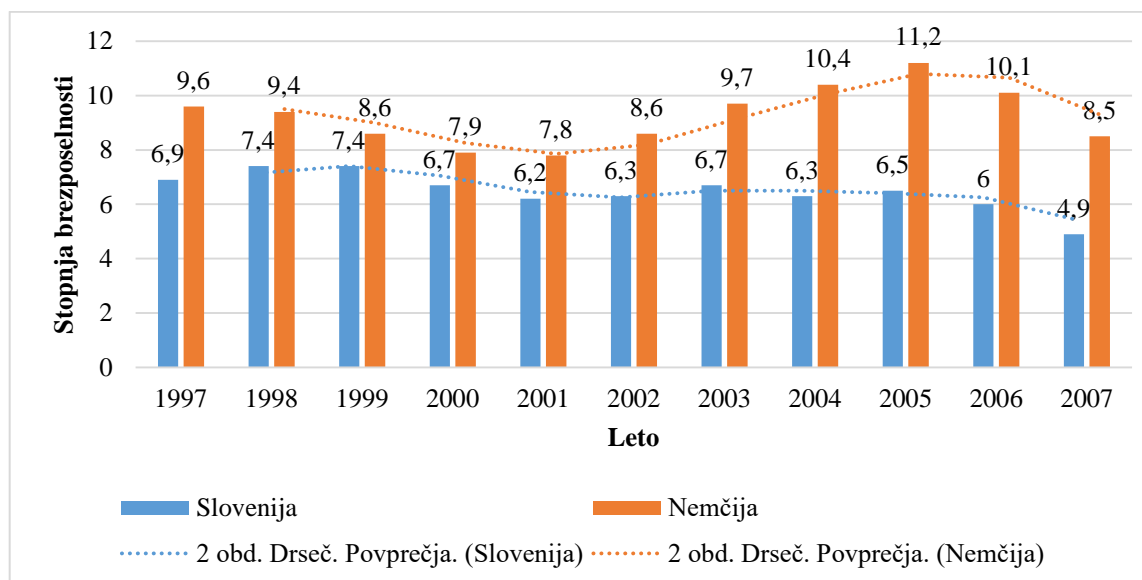
- »ni v delovnem razmerju,
- ni samozaposlen,
- ni poslovodna oseba v osebni družbi in enoosebni družbi z omejeno odgovornostjo ter zavodu,
- ni kmet,
- ni upokojenec,
- nima statusa dijaka, vajenca, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, mlajšega od 26 let« (ZUTD).

Za brezposelno osebo se šteje tudi:

- »tujec z državljanstvom države, ki ni članica EU ali EGP ali Švicarske konfederacije, in ima osebno delovno dovoljenje z veljavnostjo treh let ali za nedoločen čas;
- tujec z osebnim delovnim dovoljenjem, izdanim osebi z začasno zaščito oziroma prosilcu za mednarodno zaščito;
- tujec, ki na podlagi sklenjenega mednarodnega sporazuma ali ob upoštevanju načela vzajemnosti izpolnjuje pogoje za pridobitev pravice do denarnega nadomestila med brezposelnostjo, dokler prejema to nadomestilo;
- oseba, ki se izobražuje ob delu, na podlagi katerega je bila vključena v zavarovanje za primer brezposelnosti, če se prijavi na zavodu zaradi uveljavitve pravice iz zavarovanja in z namenom aktivno iskati drugo zaposlitev ob nadaljnjem izobraževanju;

- takšna oseba ves čas prejemanja denarnega nadomestila in po prenehanju prejemanja denarnega nadomestila, dokler izpolnjuje vse obveznosti brezposelnih oseb;
- oseba, ki se je v izobraževanje vključila med ali po prenehanju prejemanja denarnega nadomestila za primer brezposelnosti, dokler aktivno išče zaposlitev in izpolnjuje ostale obveznosti brezposelnih oseb« (ZUTD).

Slika 1: Primerjava stopnje brezposelnosti med Slovenijo in Nemčijo od leta 1997 do 2007

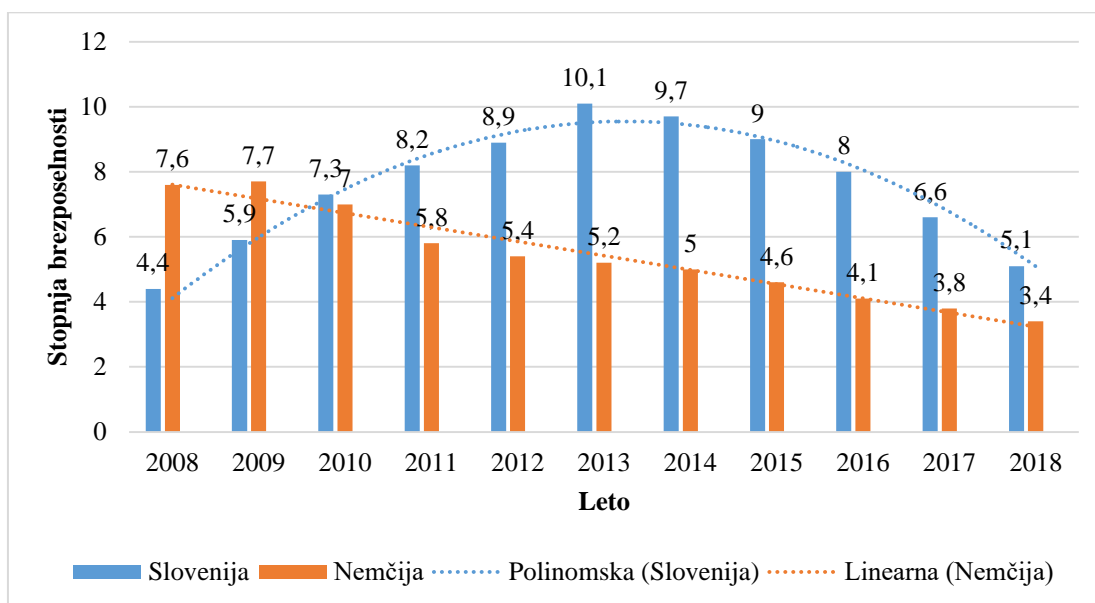

Prilagojeno po Eurostat (brez datuma c).

Slika 1 prikazuje stanje brezposelnosti v obdobju 10 let, in sicer med letoma 1997 in 2007. Stopnja brezposelnosti za Nemčijo se je med letoma 2002 in 2005 dvignila, med letoma 1997 in 2001 se je počasi zniževala. V Sloveniji je med letoma 2002 in 2005 počasi padala, vendar tudi prejšnja leta ni imela posebno visokih nihanj.

Če primerjamo Slovenijo (slika 1) in Nemčijo (slika 2), opazimo veliko razliko v stopnji brezposelnosti. V Sloveniji se je leta 2008 začela s 4,4-% stopnjo zaradi gospodarske recesije, ki se je pojavila leta 2008 (Hren, 2016). V Nemčiji je bila brezposelnost 7,6-%. Stopnja brezposelnosti je bila na začetku višja v Nemčiji. Od leta 2003, ko je v veljavo stopila reforma Hartz, se je število brezposelnih prepolovilo (Keller, 2013). Leta 2014 je prišlo do preobrata, stopnja brezposelnosti v Nemčiji je znašala 5 %, medtem ko se je v Sloveniji zvišala na 10,1 %. Od leta 2014, ko se je finančna kriza močno pokazala, se je tudi v Sloveniji začela počasi zniževati in je leta 2017 znašala 6,6 %, medtem ko je Nemčija dosegla rekordno stopnjo 3,7 %.

Slika 2: Primerjava stopnje brezposelnosti med Slovenijo in Nemčijo od leta 2008 do 2017

Prirejeno po Eurostat (brez datuma c).

2 OPREDELITEV UKREPOV, KI JIH DRŽAVA UPORABLJA ZA IZBOLJŠANJE BREZPOSELNOSTI

2.1 Začetek ukrepov v Sloveniji

Slovenija je leta 1988 začela z razvojem programov in ukrepov APZ in tako spodbudila večjo fleksibilnost na strani povpraševanja (Ignjatović v Glazer & Hazl, 2002, str. 17). Devetdeseta leta so na področje politike zaposlovanja prinesla velike spremembe, saj je brezposelnost ostajala med večjimi problemi (Kopač, Hazl & Svetlik v Glazer & Hazl, 2002, str. 186) (slika 1). Oblikovana je bila podlaga za uvedbo evropske strategije zaposlovanja (Evropska Komisija, 2019) in ustanovljen Odbor za zaposlovanje, katerega vloga je spremljanje razvoja na področju zaposlovanja in politik zaposlovanje ter trga dela v državah članicah EU (Evropski svet, brez datuma b). Od leta 2007 do 2013 sta bili sprejeti Lizbonska strategija in strategija Evropa 2020. Z Lizbonsko strategijo je bil leta 2000 določen nov cilj, da postane Evropska unija (v nadaljevanju EU) najbolj konkurenčna in na znanju temelječa družba (Kraatz, 2017). Najpomembnejši cilj je, da se ljudem ponudi boljša delovna mesta (slika 3). Od leta 2010 do 2020 je bila sprejeta strategija Evropa 2020, katere cilji so s področij zaposlovanja, izobraževanja ter boja proti revščini in socialni izključenosti (Kraatz, 2017).

Svet je oktobra 2010 sprejel štiri smernice za zaposlovanje (Kraatz, 2017), ki obsegajo naslednja področja:

- povečanje povpraševanja in vključenosti ljudi na trgu dela, zmanjšanje strukturne nezaposlenosti in spodbujanje k boljšim ponudbam zaposlitev;
- razvijanje kvalificirane delovne sile, skladno s potrebami trga dela;
- izboljševanje kakovosti sistemov izobraževanja in usposabljanja ter povečevanje deleža ljudi s terciarnim izobraževanjem;
- spodbujanje v socialno vključenost in v boj proti revščini.

Ukrepe država uporablja za ublažitev gospodarske in finančne krize, ki je prizadela slovensko gospodarstvo. Ukrepi prispevajo k stabilizaciji finančnega sistema in zagotavljanju likvidnosti bank za zagotavljanje sredstev za normalno poslovanje podjetij (slika 2). Sprejeti so tudi ukrepi za izboljšanje črpanja sredstev kohezijske politike (Verč, 2010, str. 14).

Prvi del ukrepov za blaženje krize, izvedeni leta 2008, so zagotavljanje dodatnih spodbud gospodarstvu, ohranjanje delovnih mest, povečanje likvidnosti bank in subvencioniranje polnega delovnega časa ob zagotavljanju dela za krajši čas. Drugi del ukrepov je nadgradnja prvega. Ukrepi so namenjeni razvoju, financam in likvidnosti podjetij, ukrepom s področja trga dela, vseživljenjskemu učenju in socialni varnosti, spodbuditvi trajnostnega razvoja in izboljšanju koriščenja kohezijskih sredstev. Ukrepi iz prvega in drugega dela so razdeljeni v šest večjih skupin:

- ukrepi za finančni sektor,
- ukrepi za gospodarstvo,
- ukrepi za javni sektor,
- ukrepi za prebivalstvo,
- ukrepi za izboljšanje črpanja evropskih sredstev,
- varčevalni ukrepi.

Tretji del ukrepov je sestavljen iz 17 ukrepov in strukturnih reform. Namenjen je znižanju stopnje brezposelnosti.

2.2 Ukrepi za zmanjšanje brezposelnosti

Politika trga dela zmanjšuje ovire za povpraševanje po delu, zagotavlja razvoj potrebnih znanj in kompetenc delovne sile, oblikuje učinkovit sistem nadomestil za primer brezposelnosti in učinkovite programe APZ. Vsa pomoč, ki jo nudi politika trga dela, je v skladu s strategijo OECD (European Commission, brez datuma b).

Politika zaposlovanja se ciljno osredotoča na spodbujanje visoke stopnje zaposlenosti. Slednjo je moč doseči z zagotavljanjem strokovno usposobljene in trgu dela prilagodljive delovne sile, ki se lahko hitro in učinkovito na gospodarske razmere trga (Kraatz, 2019).

Politika opredeljuje cilje, program reform in ukrepov zaposlovanja ter zagotavlja vire in izvaja dejavnosti za njihovo uresničevanje. Osrednje mesto v politiki zaposlovanja ima zavod za zaposlovanje. Dejavniki politike zaposlovanja uporabljajo različna sredstva (O'Reilly & Schomann v Glazer & Hazl, 2002):

- zakonske zapovedi in prepovedi, določene obvezne standarde, licence in dovoljenja, ki predpisujejo določeno vedenje ter prepovedujejo oziroma kaznujejo drugo;
- določene postopke, ki obvezujejo udeležence k pogajanjem o skupnih vprašanih oziroma vedenju, ne da bi pred tem določili izide. Sem sodijo pogajanja socialnih partnerjev o plačni politiki in programih zaposlovanja;
- vplivanje na ravnanje udeležencev s finančnimi spodbudami (s spreminjanjem določenih stroškov, subvencijami, nepovratnimi sredstvi, davki in davčnimi olajšavami);
- informiranje o vedenju z brezplačnimi informacijami, ki so samo posredno dostopne dejavnikom zaposlovanja in se vrednostno opredeljujejo za določena ravnanja;
- država zagotavlja določene dobrine ali storitve, vendar ni nujno, da jih udeleženci zaposlovanja lahko uporabljajo.

Politika zaposlovanja na trg posega z različnimi programi, ki se med seboj razlikujejo in so kombinacije zgoraj navedenih vrst sredstev oziroma ukrepov. Razvrščamo jih tudi na programe aktivne in pasivne politike zaposlovanja.

Evropski vrh o zaposlovanju meni, da je treba v času gospodarske krize (Consilium, brez datuma):

- ohranjati in ustvarjati nova delovna mesta;
- povečevati dostopnost zaposlitve (predvsem za mlade);
- nadgraditi znanja in kompetence, ki bodo ustrezala potrebam trga in spodbujala mobilnost.

Nameni politike brezposelnosti so (Riley, 2015):

- posodabljanje delovanje zavodov za zaposlovanje z zadostnim številom ustrezno usposobljenih svetovalcev zaposlitve na zavodih za zaposlovanje;
- krepiti izvajanje programov APZ: sem sodijo programi za usposabljanje in izobraževanje brezposelnih in zaposlenih, programi za spodbujanje zaposlovanja in ustvarjanja novih delovnih mest ter programi pomoči pri iskanju zaposlitve;
- uvesti spodbude za fleksibilen delovni čas in krajšanje delovnega časa: krajši delovni čas naj bi ohranjal delovna mesta. Evropska komisija poudarja, da je to lahko le začasen ukrep, ki bi pomagal pri premagovanju krize, saj bi na dolgi rok lahko pustil velike posledice na gospodarstvu;
- povečevati dostop do nadomestil za brezposelnost;

- spodbujati zaposlovanje in vključevanje brezposelnih z zmanjšanjem stroškov dela, s spremembami obdavčenja in sistema socialnih transferjev;
- povečevati poklicno in geografsko mobilnost delovne sile;
- spodbujati podjetništvo in inovacije kot način ustvarjanja novih izdelkov in povpraševanja na trgu, ki bodo ustvarjali nove zaposlitvene priložnosti;
- izboljšati izvozno konkurenčnost, ki omogoča vbrizgavanje povpraševanja v krožni tok dohodka.

»Zakon o urejanju trga dela določa:

- ukrepe države na trgu dela;
 - zagotavljanje izvajanja storitev javne službe na področju zaposlovanja (storitev vseživljenjske karijerne orientacije in posredovanja zaposlitve) in ukrepov aktivne politike zaposlovanja (APZ) ter
 - zagotavljanje delovanja sistema zavarovanja za primer brezposelnosti,
- izvajalce ukrepov države na trgu dela;
 - Zavod RS za zaposlovanje,
 - Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje ter
 - koncesionarje,
- pravno podlago za ustanovitev fundacije za izboljšanje zaposlitvenih možnosti;
- pogoje in postopke za uveljavljanje pravic iz naslova zavarovanja za primer brezposelnosti in za vključevanje v druge ukrepe na trgu dela (vključitev v ukrepe APZ, vključitev v javna dela, pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti itd.);
- uradne evidence, ki jih vodi Zavod RS za zaposlovanje (evidenca brezposelnih oseb, oseb, ki so začasno nezaposeljive; evidenca oseb, vključenih v programe APZ; evidenca iskalcev zaposlitve; evidenca delodajalcev z negativnimi referencami in poslovnih subjektov, prejemnikov javnih sredstev na podlagi ZUTD);
- način financiranja ukrepov na trgu dela ter spremljanje, vrednotenje in nadzor nad njihovim izvajanjem;
- pogoje za opravljanje dejavnosti zagotavljanja dela delavcev drugemu uporabniku.«
(Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, brez datuma)

Funkcija Evropskega socialnega sklada (v nadaljevanju ESS) je, da pomaga ljudem do čim boljše zaposlitve. To doseže s tem, da vlaga v iskalce zaposlitve, kamor uvrščamo mlade ljudi, ki so končali šolanje in ostali brez dela. ESS deluje v vseh evropskih državah in letno financira približno 10 milijard EUR za boljše pogoje zaposlitev (European Commission, brez datuma a).

Aktivno spodbujanje brezposelnih pomeni občasno prilagoditev davčnih sistemov ter sistemov usposabljanja in socialnih prejemkov. Vsaka država si prizadeva narediti prehod s pasivnih na aktivne ukrepe (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in zaposlovanje, 2009, str. 9):

- z aktivnimi ukrepi povečati zaposljivost;
- preusmeriti sistem davkov in socialnih prejemkov za spodbujanje neaktivnih in nezaposlenih k iskanju zaposlitve, izboljšanju zaposlitev ter spodbujanju delodajalcev k odpiranju novih delovnih mest. V okviru politike aktivnega staranja je z vidika vseživljenjskega pristopa k delu v luči demografskih sprememb treba zagotoviti več finančnih spodbud za vseživljenjsko učenje in usposabljanje starejših oseb.

Z razvojem novih podjetij bi se odprla tudi nova delovna mesta in razširile možnosti za usposabljanje. V ta namen bi morala država zmanjšati in poenostaviti administrativna in davčna bremena za podjetja (Republika Slovenija, brez datuma). Spodbujale bodo samozaposlovanje ter poskušale odpraviti ovire v davčnem sistemu in sistemu socialne varnosti, spodbujale bodo usposabljanje za podjetništvo in razvoj podpornih storitev za podjetnike.

Države članice bodo posebno pozornost namenile postopnemu odstranjevanju ovir, ki po določeni odsotnosti ženskam in moškim preprečujejo, da bi se vrnil nazaj med plačane delavce.

2.3 Evropska strategija zaposlovanja v Sloveniji

Slovenija sodi med države članice, ki upoštevajo evropsko strategijo zaposlovanja, ki je zapisana v Amsterdamski pogodbi. To pomeni, da je zavezana pripraviti tri dokumente s področja zaposlovanja (Kopač, 2002, str. 81):

- letni pregled trgov delovne sile,
- dolgoročne strategije zaposlovanja in
- letni akcijski program zaposlovanja, usklajen s smernicami Sveta Evropske unije.

Slovenija in Evropska komisija sta pripravili Pregled trga dela in politike zaposlovanja.

Država ureja trg delovne sile z različnimi programi politike zaposlovanja. Ločujemo med aktivno in pasivno politiko zaposlovanja. ESS je glavni ekonomski instrument Evrope za podporo zaposlovanja v državah članicah EU. Od leta 2007 se na trgu dela srečujemo z neenakomerno ponudbo in povpraševanjem po delovni sili. Posledica tega se kaže v neuspešnem delovanju trga (slika 2). S ponudbo mislimo na spretnosti delavcev, saj se srečujemo predvsem z delavci, ki imajo srednjo ali nizko izobrazbo, trenutno pa trg delovne sile išče delavce, ki so se pripravljene učiti in imajo visoko izobrazbo (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002).

Stopnja brezposelnosti je v največji meri odvisna od gospodarske rasti, zato so začele države med seboj gospodarsko sodelovati (Bilić & Jukić, 2014). Svetovna gospodarska in finančna kriza je nastopila v letih 2007–2008, nato pa se je samo še povečevala. Strategija za gospodarsko rast Evropa 2020 se izvaja prek vsakoletnega evropskega semestra. To je

cikel, v katerem članice EU usklajujejo ekonomske in fiskalne politike (Evropski svet, brez datuma a).

»Izvajanje evropske strategije zaposlovanja poteka s podporo Odbora za zaposlovanje v štirih korakih evropskega semestra:

- smernice za zaposlovanje so skupne prednostne naloge in cilji politik zaposlovanja, ki jih predlaga Komisija, odobrijo jih vlade držav in sprejme Svet EU;
- skupno poročilo o zaposlovanju temelji na (a) oceni stanja na področju zaposlovanja v Evropi, (b) izvajanju smernic za zaposlovanje in (c) oceni statističnega pregleda zaposlitvenih in socialnih kazalnikov, objavi ga Evropska komisija in sprejme Svet EU;
- nacionalne reformne programe pripravijo države članice, Evropska komisija pa oceni njihovo usklajenost s strategijo Evropa 2020;
- komisija na podlagi ocene nacionalnih reformnih programov objavi poročila za države z analizo ekonomske politike držav in izda priporočila za posamezno državo« (Evropska komisija, 2019).

Evropa potrebuje strategijo, ki ji bo pomagala skozi krizo in EU spremenila v pametno, trajnostno in vključujoče gospodarstvo, ki bo zagotavljalo visoko raven zaposlenosti, produktivnosti in socialne kohezije. Evropa 2020 postavlja vizijo evropskega socialnega tržnega gospodarstva za 21. stoletje. Evropa ima tri prednostne naloge, ki se medsebojno krepijo in ponujajo vizijo evropskega socialnega tržnega gospodarstva za 21. stoletje:

- »pametna rast: razvoj gospodarstva, ki temelji na znanju in inovacijah;
- trajnostna rast: spodbujanje bolj konkurenčnega in zelenega gospodarstva, ki gospodarneje izkorišča vire;
- vključujoča rast: utrjevanje gospodarstva z visoko stopnjo zaposlenosti, ki krepi socialno in teritorialno kohezijo« (Evropska komisija, 2010).

Zato Komisija predlaga cilje EU:

- 75 % prebivalstva, starega 20–64 let, bi moralo biti zaposlenega;
- 3 % BDP EU vlagati v raziskave in razvoj;
- cilji glede podnebja energije »20/20/20« morajo biti izpolnjeni (vključno s povečanjem do 30-% zmanjšanja emisij, če so pogoji pravilni);
- delež mladih, ki opuščajo šolanje, mora biti pod 10 %, najmanj 40 % mlajše generacije pa mora imeti terciarno stopnjo izobrazbe.

Omenjeni cilji so med seboj povezani in temeljni za naš uspeh. Ker pa cilji za rast niso izčrpani, bodo potrebni številni ukrepi na nacionalni, evropski in mednarodni ravni:

- izboljšanje okvirnih pogojev in dostopa do financiranja raziskav in inovacij, da se inovativne zamisli lahko spremenijo v izdelke in storitve, ki ustvarjajo rast in delovna mesta;

- izboljšanje uspešnosti izobraževalnih sistemov in olajšanje vstopa mladih na trg dela (slika 4);
- pospešitev uvedbe hitrega interneta in izkoriščanje prenosov digitalnega enotnega trga za gospodinjstva in podjetja;
- industrijska politika za dobo globalizacije bi izboljšala poslovno okolje za mala in srednje velika podjetja ter podprla razvoj trajnostne industrijske osnove, ki bo predstavljala globalno konkurenco;
- agenda za nova znanja, spretnosti in delovna mesta za posodobitev trgov dela in spodbujanje ljudi;
- evropska platforma proti revščini za zagotavljanje pomoči ljudem, ki doživljajo revščino in socialno izključenost, tako da jim je omogočeno dostojno življenje in aktivno sodelovanje v družbi.

Neuspešnost reform ali njihovo pomanjkanje v eni državi se pokaže kot kriza v drugih državah članicah. Če si države članice pomagajo med seboj, so bistveno bolj učinkovite, kar lahko dokažemo s skupnimi ukrepi za stabilizacijo bančnega sistema in s sprejetjem evropskega načrta za oživitev gospodarstva. Tudi EU bo vplivala na globalne politične odločitve samo, če bo delovala skupaj.

Večina držav članic sodi med najbolj inovativna in razvita gospodarstva na svetu. V zadnjih dveh letih so s pomočjo ukrepov Evropskega načrta pripomogli k preprečitvi gospodarske krize, s pomočjo socialnega varstva pa zaščitili ljudi pred še večjimi težavami.

Namen enotnega trga 21. stoletja je ustvariti nova delovna mesta, vendar bo morala Evropa zaradi pojava novih storitev vzpostaviti enotni odprti trg za storitve in potrošnikom zagotavljati kakovost storitev. Treba je izboljšati dostop malih in srednje velikih podjetij do enotnega trga. Podjetništvo je treba razviti s konkretnimi političnimi pobudami, vključno s poenostavitvijo prava družb in pobudami, ki podjetnikom omogočajo ponovni zagon po neuspešnih podjetjih. Politika konkurence zagotavlja, da trgi zagotavljajo pravo okolje za inovacije. Reforma finančnega sistema v trden, stabilen in zdrav finančni sektor, ki lahko financira realno gospodarstvo, je prednostna naloga.

Država za izboljšanje brezposelnosti uporablja APZ in PPZ. Z APZ brezposelnim osebam pomaga izboljšati kompetence in povečati možnosti za ponovno zaposlitev. PPZ se nanaša na zavarovanje brezposelnih oseb, ki jo urejajo izvajalci ukrepov (določajo pogoje, postopke za uveljavitev posameznih pravic in storitev ter načine financiranja).

3 UKREPI V SLOVENIJI

Ukrepi, ki jih država izvaja na trgu dela, so:

- »storitve za trg dela,
- aktivna politika zaposlovanja,

- zavarovanje za primer brezposelnosti,
- zagotavljanje pravic iz obveznega in prostovoljnega zavarovanja za primer brezposelnosti« (ZUTD)

Država poskuša z različnimi ukrepi in programi uskladiti ponudbo in povpraševanje po delovni sili, doseči regulacijo obeh ter povečati zaposljivost. Te programe in ukrepe imenujemo APZ.

S socialno politiko posameznikom zagotavlja socialno varnost ob brezposelnosti, kjer je določena pravica do denarnih dajatev. Najpomembnejši dajatvi sta denarno nadomestilo in denarna pomoč, ki pa spadata med PPZ. Med oblike PPZ sodita tudi pravica do predčasne upokojitve in zakonsko določene omejitve na področju delovnih razmerij.

3.1 Aktivna politika zaposlovanja

APZ je nabor programov in ukrepov, s katerimi želi država na trgu dela prispevati k zmanjšanju brezposelnosti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2015). Na ta način želi delovno aktivne vključevati in zadrževati na delovnih mestih (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002, str. 174). Njeni ukrepi so usmerjeni na posamezne gospodarske sektorje in panoge, posamezne regije, socialne skupine, posamezne poklice in dejavnike, ki določajo obseg ter kakovost ponudbe in povpraševanja (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002, str. 178).

Programi APZ so sestavljeni iz ukrepov, ki so poteze vlade in lokalnih oblasti. Sestavine programov so: ime programa, ciljna skupina, na katero je program usmerjen, opredelitev ciljev, kdo in kako pripravi, odobri, izvaja, spremlja potek, odloča o vstopu posameznikov v program ter njihovih pravicah in obveznostih ter o trajanju programa in vrstah dejavnosti, katerih se udeležijo posamezniki.

Programe in ukrepe APZ različni avtorji različno razvrščajo. Najpogosteje jih delimo v tri skupine (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002, str. 179–181):

- uravnavanje ponudbe delovne sile: osrednje mesto imajo programi za pospeševanje usposabljanja in izobraževanja. Poleg šol, ki so del rednega izobraževanja, te programe izvajajo različne ustanove, kot so zavodi za zaposlovanje, izobraževalne ustanove s subvencijami, davčnimi olajšavami in drugimi finančnimi spodbudami. S tem naj bi zmanjšali zlasti strukturno brezposelnost. Posamezniki naj bi dobili novo znanje ali se preusmerili na novo delovno področje in ohranili delo tudi ob zamenjavi tehnologije;
- uravnavanje povpraševanja po delovni sili: s tem programom želijo ohraniti zaposlitve (dolgi odpovedni roki, obvezna posvetovanja s sindikati in zavodi za izobraževanje, izplačevanje odpravnin itd). Proti odpuščanju uporabljajo finančne spodbude, kot so razne subvencije ob začasnem skrajšanju delovnega časa, ob preusposabljanju ... Delodajalcem država ponuja finančne ugodnosti za novo zaposlene. Sem lahko štejemo

finančne pomoči, svetovanje in usposabljanje za samozaposlovanje. Posebna oblika tega programa je odpiranje delovnih mest za začasno zaposlitev oziroma javna dela;

- usklajevanje med ponudbo in povpraševanjem na trgu delovne sile: ta program opravlja služba za zaposlovanje, ki omogoča boljši pretok informacij med delojemalci in delodajalci. Vzpostavili so različne informacijske sisteme o prostih delovnih mestih in iskalcih zaposlitve. Ljudem nudijo tudi razna svetovanja glede kariere, zaposlovanja, izobraževanja in usposabljanja.

Druga najpogostejša delitev programov je delitev na posamezne ciljne skupine:

- mladi in stari,
- ženske,
- slabo izobraženi,
- invalidi,
- imigranti,
- pripadniki etničnih ali rasnih manjšin,
- skupine z več navedenimi značilnostmi, ki so zato v težjem položaju.

Država želi narediti prehod od plačevanja socialnih ugodnosti posameznikom, ki ne delajo, in jih aktivirati k njihovi neodvisnosti. Posamezniki ne morejo brezskrbno uživati pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti in čakati, da porabijo pripadajoča sredstva. Njihova naloga je vztrajno iskanje dela in vključevanje v programe, ki jih ponudi služba za zaposlovanje.

Med ukrepe APZ štejemo (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2015):

- hitrejšo aktivacijo brezposelnih;
- izboljšanje konkurenčnosti podjetij s povečanjem finančnih sredstev, namenjenih za izobraževanje in usposabljanje zaposlenih;
- odpravljanje strukturne neskladnosti na trgu dela z vključenostjo v programe usposabljanja in izobraževanja;
- doprinos k povečanju zaposljivosti ranljivih skupin in dolgotrajno brezposelnih oseb na trgu dela z zagotavljanjem kompetenc in izobrazbe.

Večji del članic EU izvaja APZ, kar pomeni, da nudi svetovanje na zavodih za zaposlovanje, usposabljanje in aktivno iskanje zaposlitve, kar je tudi pogoj za vključevanje brezposelnih oseb v programih APZ (European Commission, brez datuma c; Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2015).

Zavodi za zaposlovanje so ključna organizacija na trgu dela, saj vplivajo na povečanje zaposlenosti posameznikov. Brezposelnim osebam poskušajo čim hitreje pomagati poiskati primerno zaposlitev in delodajalcem tako zagotovijo učinkovito delovno silo, ki bo

zadovoljila njihove potrebe. Zavodi pomagajo posameznikom pridobiti oziroma izboljšati kompetence za samostojno načrtovanje in vodenje kariere. Večina storitev, ki jih ponujajo zavodi, je brezplačnih in namenjenih brezposelnim osebam na ozemlju celotne države (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2015).

Eurostat zagotavlja informacije o posegih na trgu dela. Brezposelne osebe lahko na Eurostatu spremljajo mehanizme vlad držav, s katerimi si lahko lajšajo prehode iz brezposelnosti ali neaktivnosti v zaposlitev. Na Eurostatu vidijo, katere ukrepe nudi država na trgu dela. Pri APZ razlikujemo dva tipa na trgu dela (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2017):

- storitvi na trgu dela,
- ukrepe na trgu dela.

Storitvi na trgu dela sta:

- vseživljenjska karierna orientacija: zavod spodbuja brezposelne osebe k iskanju zaposlitve (individualno svetovanje, pomoč pri iskanju zaposlitve, pomoč pri izdelavi zaposlitvenega načrta ...);
- posredovanje zaposlitve: na podlagi želja in izobrazbe pomagajo najti zaposlitev.

Ukrepi na trgu dela so:

- usposabljanje in izobraževanje je namenjeno zaposlenim, katerih zaposlitev je ogrožena, omogočajo jim razna izobraževanja za bolj uspešen razvoj kariere;
- spodbuda za zaposlovanje je ukrep, pri katerem dobi delodajalec subvencijo za zaposlitev brezposelne osebe;
- kreiranje delovnih mest za ranljive skupine, ta delovna mesta se izvajajo v javnem sektorju ali pri neprofitnih delodajalcih;
- spodbujanje samozaposlovanja.

Do leta 2020 namerava država spodbuditi povpraševanje po delovni sili, povečati ponudbo delovne sile in krepiti spretnosti, okrepiti delovanje trga dela ter zagotoviti pravičnost, boj proti revščini in spodbujati enake možnosti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2015, str. 18).

3.2 Pasivna politika zaposlovanja

Aktivno in pasivno politiko zaposlovanja je zelo težko ločiti. Kot smo že omenili, je APZ naravnana k odpravljanju oziroma zmanjševanju brezposelnosti. Z njenimi programi in ukrepi se ohranjajo in ustvarjajo nova delovna mesta (Kopač, 2002, str. 144–171).

PPZ je usmerjena k ščitenju socialnega položaja brezposelnega ali iskalca zaposlitve. To pomeni, da omogoča ljudem pravico do denarnega nadomestila. Najpomembnejši denarni

dajatvi, ki ju omogoča PPZ, sta denarna pomoč in denarno nadomestilo. Prejemanje teh dajatev je pogojeno z obveznostmi, ki so povezane s pripravljenostjo brezposelne osebe na zaposlitev. Te obveznosti varujejo javni interes, da bi iskalci zaposlitev čim hitreje našli delo. Ukrepi PPZ upravičencem torej ne dopuščajo veliko svobode.

Pravica socialne varnosti je temeljna socialna pravica, ki jo ima oseba ob nastopu brezposelnosti oziroma nezmožnosti opravljanja dela, do katere lahko privedejo invalidnost, bolezen, nesreča, materinstvo, starost, otroštvo in šolanje. Socialna varnost je zagotovljena z dvema različnima sistemoma, ki se medsebojno prepletata. Ta sistema sta:

- sistem socialnega zavarovanja za primer brezposelnosti (ohranjanje pridobljenega družbenega položaja),
- sistem socialne pomoči (zagotavljanje eksistenčnega minimuma, ohranjanje pridobljenega družbenega položaja).

Leta 2009 je v Sloveniji izbruhnila gospodarska kriza. S sprejemom intervencijskih zakonov in izvajanjem programov APZ so izboljšali razmere na trgu dela. Zmanjšanje brezposelnosti je leta 2013 privedlo do padca stopnje brezposelnosti pod evropsko povprečje. Do zmanjšanja je prišlo zaradi strukturnih slabosti slovenskega gospodarstva in delno zaradi vpliva velikega povečanja minimalne plače za zmanjšanje konkurenčnosti (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002). Evropska komisija napoveduje ponovno rast delovne aktivnosti leta 2014, ki pa naj bi bila skromna (European Commission, brez datuma c).

4 UKREPI V NEMČIJI

4.1 Agenda 2010

Nemčija je znana po najmočnejšem gospodarstvu. Leta 2003 je nemški kancler Gerhard Schröder napovedal paket reform, imenovanih Agenda 2010, katerih del je bila tudi reforma Hartz I. Med letoma 2003 in 2005 se je izvajal paket reform, ki je zajemal tri glavna področja: fiskalno trajnostne sisteme socialnega in pokojninskega zavarovanja, nova delovna mesta in priložnosti za dolgotrajno brezposelne ter povečanje spodbude za brezposelne, da začnejo delati.

Reforme Agende 2010 so bile oblikovane v dva dela. **Prvi del** je bil pokojninska reforma; omejitev letnega povečanja pokojnin in uvedba davčne subvencije za zasebne pokojnine. Reforma je znižala stroške podjetja, ki so bili previsoki za nemško konkurenčnost. **Drugi del** reforme je spremenil način delovanja nemškega trga delovne sile in odpravil delovno intenzivne dele gospodarstva. Te reforme so bile ustvarjene za tiste, ki so se želeli samozaposliti, subvencionirala so se delovna mesta za tiste, ki želijo delati le nekaj ur na teden, za podjetja so ponudili pogodbe za določen čas in najeli podizvajalce, privatizirali

so nekatere ustanove, ki zagotavljajo usposabljanje in pomagajo ljudem pri iskanju zaposlitve.

Cilj je bil povečati povpraševanje po delovni sili, tako da se podjetjem olajša zaposlovanje ustreznih delavcev in delavcem olajša iskanje delovnih mest, prekvalificiranje ali ustanovitev lastnega podjetja.

Začetni rezultati reform so kazali povečanje števila podizvajalcev, povečalo se je število ljudi, ki so delali le nekaj ur na teden, povečalo se je število delavcev za določen čas, povečal se je tudi delež pogodb za določen čas ter število usposobljenih obrtnih in trgovskih podjetij. Vse kaže na to, da so s pomočjo reform (Hartz I–III) ustvarili prilagodljive priložnosti za brezposelne (tabela 1).

Agenda 2010 je bila namenjena kopiranju programov sestrskih strank iz drugih evropskih držav. Leta 2003 je vlada pripravila in uvedla politike novega tipa, da bi zmanjšala brezposelnost. Glavni cilj aktivacije trga dela je bil motiviranje brezposelnih, da aktivno iščejo zaposlitev (Schmid, 2009, str. 29).

Agenda 2010 je bil kolektivni ukrep, ki je predstavljal naslednje predloge (Hegelich, Knollmann & Kuhlman, 2011, str. 115):

- zmanjšanje davčne obremenitve,
- reforme financiranja lokalnih skupnosti,
- novi investicijski programi,
- novi instrumenti trga dela,
- spremembe delovnega in socialnega prava,
- reforme zdravstva.

Tudi reforma pokojninskega zavarovanja je bila del Agende 2010. Sprejet je bil faktor vzdržanosti, ki je predvideval zmanjšanje usklajevanja pokojnin v primeru poslabšanja razmerja med vplačniki in prejemniki pokojninskega zavarovanja (Eichhorst & Zimmermann, 2008, str. 18). Ker je v času krize več porabnikov kot vplačnikov, se zmanjša letna pokojnina, upokojenci pa imajo na voljo manj dohodka. Zmanjšanja pokojnin ne moremo preprečiti, lahko pa ga omilimo z boljšo zaposlitveno stopnjo. Kar pomeni, da bo država še naprej zagotavljala pokojnino, vendar ne višjo od praga revščine (Lamping & Friedbert, 2010, str. 159).

4.2 Reforme Hartz

Prve tri reforme so se ukvarjale z ustvarjanjem novih vrst zaposlitvenih možnosti (Hartz I), uvedbo dodatnih subvencij za plače (Hartz II) in prestrukturiranjem Zvezne službe za zaposlovanje (Hartz III). Četrta reforma (Hartz IV) se je izvajala leta 2005 in povzročila

zmanjšanje dajatev za brezposelnost za dolgotrajno brezposelne. Novi zakoni so vključevali (Centre for public impact, 2016):

- ustanovitev osebnih agencij za osebne storitve, ki delujejo kot začasne agencije, da brezposelne osebe delajo z delodajalci;
- podpora za podjetnike, znana kot »Ich-AG«, za spodbujanje novih podjetij;
- znižanja do 30 %, če oseba, ki je prejela nadomestilo za brezposelnost, ni želela sprejeti razumne ponudbe dela;
- združevanje socialnih prejemkov s koristmi za dolgotrajno brezposelnost.

Kljub nepriljubljenosti reform so pomagale ustvariti 2,5 milijona delovnih mest za nemško gospodarstvo in Nemčiji pomagale premagati recesijo. V naslednjih letih so bili izvršeni naslednji ukrepi (Hassel & Schiller, 2010, str. 203):

- trajno zmanjšanje stroškov zaposlovanja,
- strukturna reforma socialnega zavarovanja,
- učinkovita delitev dela,
- vpeljan je bil prilagodljiv delovni čas za zmanjšanje nadur,
- povečala se je konkurenčnost podjetij,
- odstranitev ovir za ustanovitev podjetij,
- izboljššan dostop majhnih in srednjih podjetij do tveganega kapitala,
- fleksibilne možnosti za zgodnji izstop iz delovnega življenja,
- izboljšanje zaposlitvenih možnosti za mlade in slabše izobražene.

Leta 2002 je začela delovati Hartzova komisija. Peter Hartz je postal predsednik komisije. Hartz je bil mnenja, da je prihodnja zaposljivost novih generacij odvisna od njihove prilagodljivosti na širokem področju znanja in stremenja k učinkovitosti (Hartz, 2001, str. 38). Delovna mesta je ohranjal z zmanjšanjem delovnih ur, fleksibilnim delovnim časom in atipičnimi oblikami dela (Hartz, 2001, str. 19). Zaradi visoke brezposelnosti je postala glavna naloga temeljita prenova socialnega sistema Nemčije. Leta 2002 je bil sprejet Zakon o reformi delovno-tržnih instrumentov ali Job-AQTIV zakon. Zakon je poudarjal izboljšanje zaposljivosti pri ponujenih delovnih mestih (Fleckenstein, 2011, str. 78).

Komisija je bila zadolžena za reforme, kot skupina strokovnjakov udeležencev pri snovanju politik lahko zmanjšuje notranje in zunanje reformne upore, spreminja časovni tempo oziroma pospešuje ali upočasnjuje takt, upravlja krivdo (jo preusmeri ali razprši), ustvari legitimiteto s pomočjo upravičevanja in utemeljevanja tretjih virov in povečuje javno pripravljenost do reform s komunikacijo imperativne nujnosti (Lamping, 2006, str. 236–237).

4.2.1 Prvi Hartzov zakon

Prvi Hartzov zakon, imenovan Prvi zakon za moderne storitve na trgu dela, je vpeljal Agencije za posredovanje kadra, katerih naloga je posredovanje ljudi za začasno delo, ki bo na koncu postala redna zaposlitev (Fleckenstein, 2011, str. 82).

Reforme Hartz so odpravile številne omejitve v zvezi s kadrovskimi agencijami (časovno omejitev napotitve na delovnem mestu, odpuščanje po končanju napotitve, omejevanje zaposlovanja v gradbeništvu, dolgotrajne napotitve in povratno najemanje) (Spermann, 2011, str. 5). Največ zaslug za ustvarjanje zaposlitev so imele prav kadrovske agencije med letoma 2006 in 2007, saj so ustvarile kar 75 % vseh novih delovnih mest v sektorju za določen delovni čas. Kljub zmanjšanju delovnih mest v času krize se je po letu 2010 število zaposlenih zopet povečalo. Po drugi strani reforme pomenijo tudi zaposlitveno priložnost za brezposelne, saj delavce napotijo na podjetje za določen čas, kjer lahko osvojijo nova znanja (Spermann, 2011, str. 32). Brezposelna oseba mora biti pripravljena na selitev v drugo regijo, še posebej če je to mlada oseba in še nima družinskih obveznosti (Fleckenstein, 2011, str. 157).

4.2.2 Drugi Hartzov zakon

Leta 2003 je bil sprejet drugi Hartzov zakon, katerega glavi ukrep je bil uvedba »Mini-Jobs« in »Ich-AG« za povečanje samozaposlovanja brezposelnih oseb s subvencijami in olajšavami (Fleckenstein, 2011, str. 83).

Ukrep Ich-AG spodbuja brezposelne osebe, da se samozaposlijo. Vsak mesec dobijo določen znesek, ki se vsako leto zmanjšuje; prvo leto dobijo 600 evrov mesečno, drugo leto se znesek zmanjša za skoraj polovico in znaša 360 evrov mesečno, tretje leto pa znaša le še 240 evrov. Ukrep je namenjen mlajšim brezposelnim osebam (Muller, 2004, str. 31).

Mini-Jobs ukrep je ustanovljen za poročene ženske študente in upokojence. S pomočjo tega ukrepa so osebe lahko zaslužile nekaj denarja, nekje do 400 evrov na mesec (tabela 3). Midi-Jobs je prinesel do 800 evrov zaslužka mesečno (Akyol, Neugart & Pichler, 2013, str. 39–40).

Midi-Jobs je predstavljal način spodbujanja dela, kar je pritegnilo predvsem ženske srednjih let (slika 6), da so prijavile svoje prihodke, prejete iz ponujanja čistilnih storitev in varstva otrok. Vlada je za tiste osebe, ki so prejemale manj kot 800 evrov, namenila delna vplačila v socialna zavarovanja (Gaskarth, 2014, str. 20).

4.2.3 Tretji Hartzov zakon

Zakon je bil sprejet leta 2004 in je preuredil organizacijo zveznih zavodov za zaposlovanje v agencije za delo, osredotočene predvsem na stranko. Glavni cilj je bil preureditev

zveznega zavoda za delo v bolj učinkovito posredovalnico zaposlitev (Schutz & Oschmiansky, 2006, str. 26). Zaposlitveni centri brezposelnim osebam omogočajo delovna mesta, kjer pridobijo nova znanja, vendar so ta omejena. Delavci so kot poceni delovna sila. Na ta način podjetja delovna mesta uničujejo, saj delavci postanejo nadomestilo za odpuščene redne delavce (Thoms, 2006).

Instrument znotraj zakona, imenovan »Arbeitsgelegenheiten«, je ponujal delovne priložnosti, vendar delo ni bilo plačano. Delavec je dobil povrnjene le stroške za prevoz in opremo. To je bila javno financirana oblika zaposlovanja za delovno sposobne nezaposlene. Delo je ponujalo le nadomestilo za delo, za katerega so delavci dobili le en ali dva evra na uro. Instrument je bil namenjen osebam, ki so bile dalj časa nezaposlene in so imele manjšo možnost zaposlitve (osebe, starejše od 50 let in mlajše od 25 let) (tabela 2). Udeleženci programa kljub delu prejemajo socialno in drugo pomoč, vendar se ne štejejo med brezposelne osebe. Brezposelne osebe so bile nameščene na delovna mesta, ki niso imela nobene družbene koristi in so povzročala nepošteno konkurenco na trgu dela. Osebe niso dobile nobenih novih znanj in kompetenc, ki bi jim pomagale na trgu dela (Kettner & Reiben, 2007, str. 9–10).

Podjetje, ki zaposluje na način Mini-Jobs, zaposli osebe tako, da ne povečuje stroškov dela. Vsakemu delavcu je namenjen pavšal za kritje stroškov za opremo in kvalificiranje. Ta ukrep je primeren predvsem za podjetja, kjer primanjkuje delovne sile ali pa so zmanjšali število delovnih mest. Zaposlitve so lahko tudi časovno omejene, kar pomeni, da ne podaljšujejo zaposlitve delavcev, ki so zaposleni prek ukrepa (Kettner & Reiben, 2007, str. 14).

4.2.4 Četrti Hartzov zakon

Hartzov četrti zakon predstavlja liberalizacijo, deregulacijo, fleksibilizacijo in rekomodifikacijo trga dela. Problem predstavljajo pravila, ki brezposelnim vsiljujejo sprejetje službe in vključevanje v aktivacijske sheme. Če se brezposelna oseba ne drži pravil, sledi sankcija (suspenz plačevanja sredstev ali zmanjšanje izplačil). Sedanja socialna pomoč zagotavlja socialni minimum in preživetje.

Združil je pomoč za primer brezposelnosti in socialno pomoč v eno celotno pomoč za dolgotrajno brezposelne (Fleckenstein, 2011, str. 85). Brezposelna oseba prejme nadomestilo ob brezposelnosti za največ 12 mesecev, nato preide na določeno vsoto, neodvisno od prejšnje plače. Glavni cilj ukrepa je bil končanje premeščanja brezposelnih med socialnimi programi, ki jih upravlja lokalna skupnost, in med programi pomoči ob brezposelnosti, ki jih upravlja zavod za zaposlovanje (Fleckenstein, 2011, str. 158).

5 PRIMERJAVA STOPNJE BREZPOSELNOSTI KOT POSLEDICE UČINKOVITOSTI UKREPOV

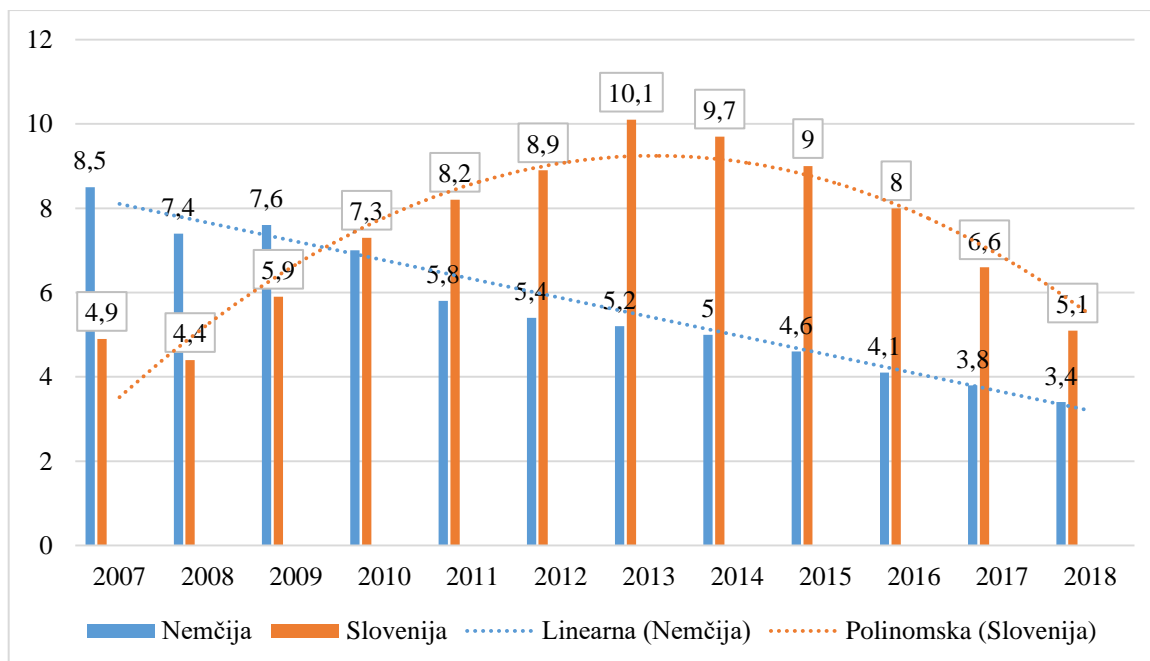
V zadnjem poglavju bom primerjala stopnjo brezposelnosti med izbranimi državama, saj le-ta prikazuje uspešnost ukrepov za zaposlovanje v posamezni državi. V nadaljevanju bom grafično prikazala stopnjo brezposelnosti po treh karakteristikah (za obdobje 10 let, od 2007 do 2017, po starosti in po spolu).

Tabela 1: Gibanje stopnje brezposelnosti v obdobju 2007–2017

Leto / Država	Stopnja brezposelnosti	
	Nemčija	Slovenija
2007	8,5	4,9
2008	7,4	4,4
2009	7,6	5,9
2010	7,0	7,3
2011	5,8	8,2
2012	5,4	8,9
2013	5,2	10,1
2014	5,0	9,7
2015	4,6	9,0
2016	4,1	8,0
2017	3,8	6,6

Prirjeno po Eurostat (brez datuma b).

Slika 3: Gibanje stopnje brezposelnosti za Slovenijo in Nemčijo v obdobju 2007–2017

Prirjeno po Eurostat (brez datuma b).

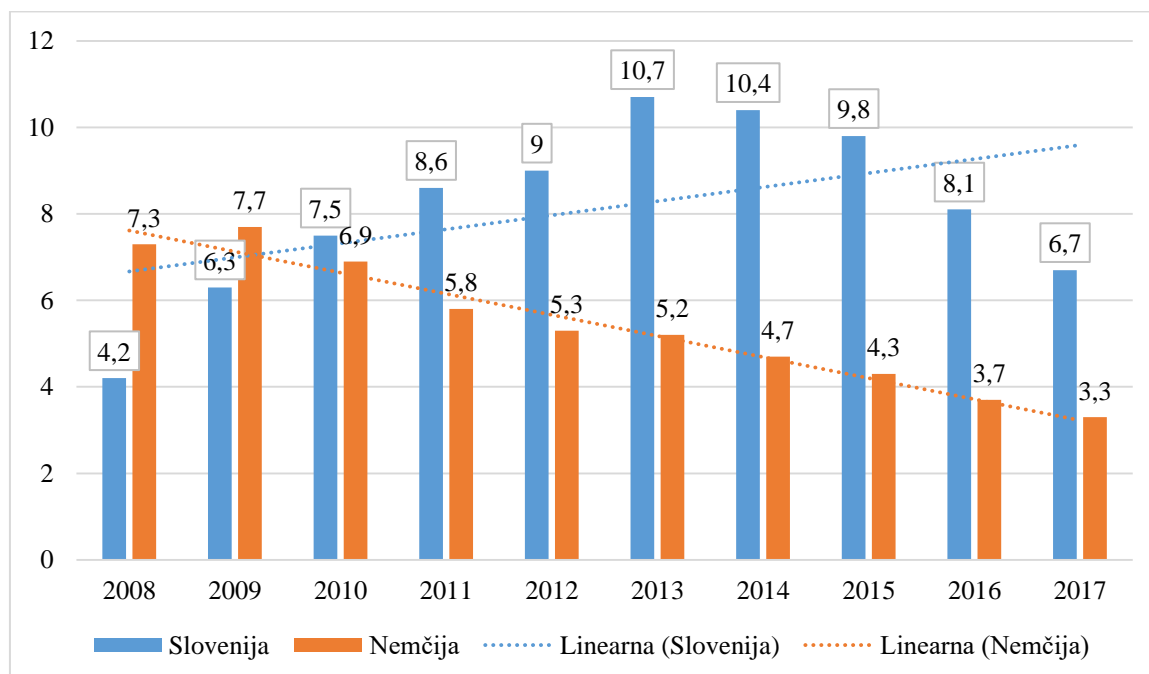
Iz slike je razvidno, da se je Nemčija v obdobju 10 let uspešno rešila nizke stopnje brezposelnosti, saj ta od leta 2007 počasi pada. Leta 2009 se je zaradi gospodarske finančne krize povišala za 0,2 % (s 7,4 % na 7,6 %), kar pa ne nakazuje na povišanje brezposelnosti, saj se nato iz leta v leto znižuje in leta 2017 znaša le 3,8 %. Medtem je imela Slovenija najnižjo stopnjo brezposelnosti leta 2008, ko je ta znašala 4,4 %, nato pa se je iz leta v leto zviševala in je leta 2013 znašala 10,1 %. Sledi ponovno zniževanje, leta 2017 je brezposelnost dosegla 6,6 %.

Tabela 2: Stopnja brezposelnosti po starosti od 20 do 64 let

Leto /Država	Slovenija	Nemčija
2008	4,2	7,3
2009	6,3	7,7
2010	7,5	6,9
2011	8,6	5,8
2012	9,0	5,3
2013	10,7	5,2
2014	10,4	4,7
2015	9,8	4,3
2016	8,1	3,7
2017	6,7	3,3

Prirejeno po Eurostat (brez datuma č).

Slika 4: Stopnja brezposelnosti po starosti od 20 do 64 let

Prirejeno po Eurostat (brez datuma č).

Na sliki 2 je prikazana stopnja brezposelnosti po starosti, in sicer od 20. do 64. leta. Nemčiji se stopnja brezposelnosti od 2009 občutno zmanjšuje, od leta 2009 do leta 2017 se

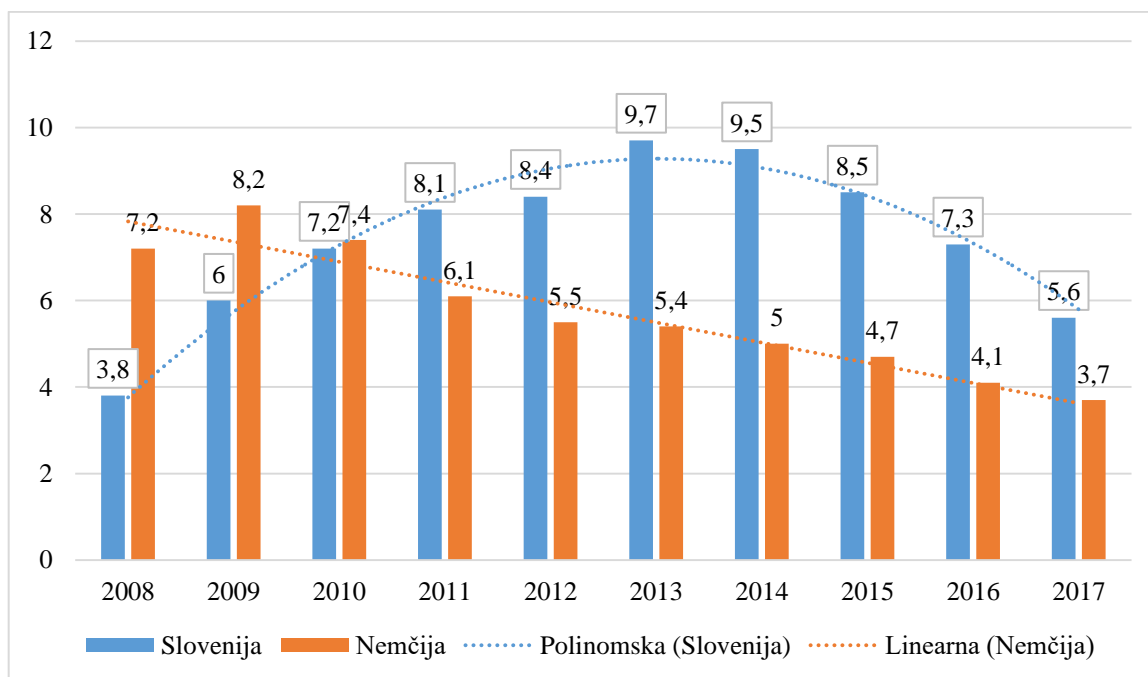
je znižala za 4,4 %. Slovenija ima v primerjavi z Nemčijo enkrat večjo stopnjo brezposelnosti, leta 2017 je znašala 6,7 %. Leta 2008 je stopnja brezposelnosti znašala 4,2 % in se višala vse do leta 2013, ko je dosegla 10,7 %, nato pa se je začela zniževati.

Tabela 3: Stopnja brezposelnosti po spolu

Leto /Spol	Slovenija		Nemčija	
	Ženski	Moški	Ženski	Moški
2008	5,1	3,8	7,2	7,2
2009	6,8	6,0	7,0	8,2
2010	7,9	7,2	6,2	7,4
2011	9,5	8,1	5,3	6,1
2012	10,1	8,4	4,9	5,5
2013	12,3	9,7	4,7	5,4
2014	11,9	9,5	4,3	5,0
2015	12,2	8,5	3,8	4,7
2016	9,2	7,3	3,3	4,1
2017	8,4	5,6	2,9	3,7

Prirejeno po Eurostat (brez datuma a).

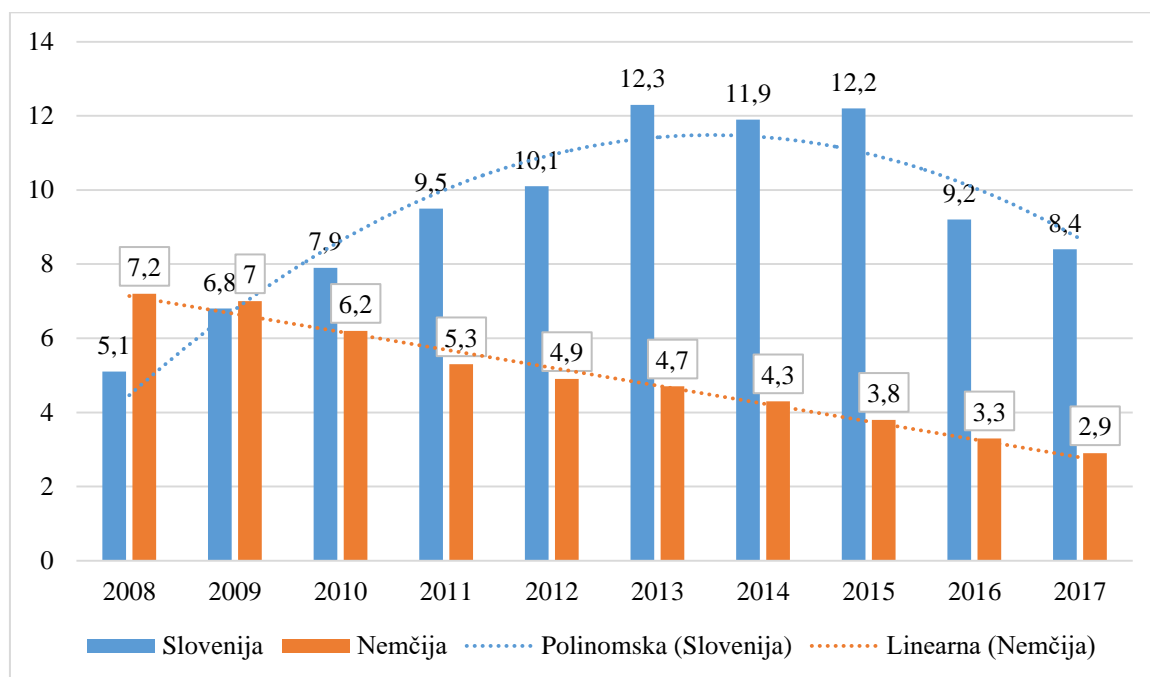
Slika 5: Stopnja brezposelnosti po spolu: moški spol

Prirejeno po Eurostat (brez datuma a).

Slika 3 prikazuje stopnjo brezposelnosti moških v Nemčiji in Sloveniji. V Nemčiji od leta 2009 stopnja brezposelnosti pada; leta 2009 je znašala 8,2 %, leta 2017 pa le 3,7 %. V Sloveniji se je stopnja brezposelnosti od leta 2008 do leta 2013 zviševala in dosegla 9,7 %, od leta 2014 pa se je postopoma začela zniževati in je leta 2017 znašala 5,6 %.

Slika 6: Stopnja brezposelnosti po spolu: ženski spol

Prirejeno po Eurostat (brez datuma a).

Slika 4 prikazuje stopnjo brezposelnosti žensk v Nemčiji in Sloveniji. Razlika stopnje brezposelnosti je med državama očitna. V Nemčiji se od leta 2008 naprej znižuje odstotek brezposelnih žensk, medtem ko je v Sloveniji odstotek brezposelnih žensk leta 2017 znašal 8,4 %.

Slovenija je v kriznih letih izvedla različne ukrepe, ki pa se, sodeč po stopnji brezposelnosti, niso izkazali za uspešne, zato so morali narediti načrt aktivnega zaposlovanja (Nacionalni program reform Evropa 2020), s katerim so določili cilje in metode za doseganje. Za brezposelne osebe skrbi APZ, ki pomaga povečati znanje in pridobiti izkušnje ter povečati možnosti za zaposlitev. PPZ brezposelnim osebam nudi socialno varnost ob brezposelnosti.

Nemčija je znana po Agendi 2010, katere del so reforme Hartz, ki so pripomogle k večji zaposljivosti. Prvi Hartzov zakon je uvedel Agencije za posredovanje kadra. Brezposelne so napotovali na začasna delovna mesta, ki so lahko postala tudi stalna zaposlitev. Drugi Hartzov zakon je uvedel Mini-Jobs, Midi-Jobs in Ich-AG. Mini-Jobs je namenjen ženskam, študentom in upokojevcem. Midi-Jobs je namenjen ženskam srednjih let. Ich-AG ukrep je spodbujal brezposelne osebe, da se samozaposlijo. Tretji Hartzov zakon je preuredil organizacijo zavodov za zaposlovanje v Agencije za delo, osredotočene na stranke. Znotraj zakona je tudi instrument Arbeitgelegenheiten, namenjen brezposelnim osebam, ki jim nudi delo za en ali dva evra, krijejo pa jim stroške prevoza in opreme. Slaba stran tega instrumenta je, da brezposelne osebe ne pridobijo nobenih izkušenj in znanj, ki bi jim koristile pri nadaljnjem iskanju zaposlitve. Reforma Hartz se je v Nemčiji izkazala za

učinkovito, saj je brezposelnost vsako leto manjša. Izboljšala je učinkovitost trga dela in ukrepe politike. Drugi korak je bila aktivacija prebivalstva in spodbujanje k zaposlitvi. Zadnji korak je bilo znižanje socialnih pomoči in nadomestil za brezposelnost, kar se je izkazalo za uspešno.

Prve tri reforme so izvedljive tudi v Sloveniji, medtem ko četrta reforma, ki se nanaša na socialno pomoč in nadomestilo za brezposelnost, v Sloveniji zaradi prenizke socialne pomoči in nadomestila ne bi delovala. Za Slovenijo bi bil zanimiv tudi ukrep za zmanjšanje prejemanja nadomestila za brezposelne za 30 %. Ta ukrep bi bil namenjen osebam, ki prejemajo nadomestilo, vendar ne sprejmejo razumne ponudbe za delo. Takim osebam bi se nadomestilo zmanjšalo.

Glede na trenutno situacijo bi lahko rekli, da se bo brezposelnost v Nemčiji tudi v prihodnje zmanjševala, saj so reforme Hartz brezposelnim osebam omogočile različne oblike zaposlitve. Zaposlili so se lahko za le nekaj ur tedensko, pogodbeno za določen čas, možnost so dobili obrtniki, povečalo pa se je tudi število trgovcev. S pomočjo različnih oblik zaposlitve osebe pridobijo nova znanja. Reforme so spodbudile brezposelne osebe, da so sprejele pošteno ponujeno delo, v nasprotnem primeru so jim za 30 % znižali prejemanje nadomestila za brezposelnost.

Za Slovenijo ne moremo trditi, da se bo stopnja zmanjševala, saj je vidik izvajanja ukrepov neučinkovit, kar je razvidno tudi iz prikazanih slik.

SKLEP

V zaključnem strokovnem delu je predstavljen problem, s katerim se danes srečuje že skoraj vsaka država, to je brezposelnost. Narejena je bila primerjava med Slovenijo in Nemčijo. To sta državi, ki se po stopnji brezposelnosti zelo razlikujeta. Nemčija je dolgo veljala za »bolnika Evrope«, nato pa se je preimenovala v »čudež Evrope«, v Sloveniji pa si gospodarstvo še vedno ni popolnoma opomoglo.

V empiričnem delu je bila narejena primerjava stopnje brezposelnosti, ki prikazuje učinkovitost ukrepov zaposlovanja v Sloveniji in Nemčiji. Potrdim lahko, da ima Nemčija boljše ukrepe zaposlovanja, saj je imela skozi leta nižjo stopnjo brezposelnosti v primerjavi s Slovenijo. Kljub gospodarski krizi se v Nemčiji stopnja brezposelnosti ni občutno zvišala, medtem ko je v Sloveniji do leta 2010 naraščala, nato pa se je začela počasi zniževati. Nemčija se od Slovenije razlikuje po tem, da se brezposelnost ni bistveno povečala, ampak bolj obstala, medtem ko je Slovenija občutila posledice gospodarske krize.

Nemčija si je z Agendo 2010 in reformami Hartz opomogla od visoke stopnje brezposelnosti, Slovenija pa za zmanjševanje brezposelnosti uporablja APZ, v okviru katere s pomočjo raznih usposabljanj brezposelnim osebam pomaga do zaposlitve.

Na začetku strokovnega zaključnega dela sem si zastavila štiri trditve.

Trditev »Slovenija ima slabše zastavljene ukrepe kot Nemčija« lahko potrdim, saj je učinkovitost ukrepov razvidna iz stopnje brezposelnosti skozi leta tako v Sloveniji kot tudi Nemčiji. Kljub gospodarski krizi v Nemčiji stopnja brezposelnosti ni močno upadla oziroma je mirovala, medtem ko je Slovenijo gospodarska kriza močno zaznamovala, saj se je stopnja brezposelnosti do leta 2013 povečevala, nato pa je gospodarstvo začelo počasi okrevati.

Tudi trditev »Nemčije gospodarska kriza ni močno prizadela« lahko potrdim, saj je Nemčija znala ukrepati, ko je prišla gospodarska kriza, z ukrepi, kot so polovični delovni čas, Mini-Jobs in Midi-Jobs.

Trditev »Sloveniji se stopnja brezposelnosti skoraj ne spremeni oziroma se spreminja počasneje kot Nemčiji« lahko ovržemo, saj se je Sloveniji brezposelnost od leta 2007 do leta 2013 povečevala, šele od leta 2014 je začela počasi upadati.

Zadnjo trditev »Nemčija v primerjavi s Slovenijo krize ni občutila« lahko potrdim, saj je Nemčija znala uporabiti primerne ukrepe za zmanjšanje brezposelnosti, tako da ni občutila gospodarske krize, vsaj ne v tolikšni meri kot Slovenija.

V Sloveniji gospodarstvo še okreva. Da bo popolnoma okrevalo, je treba še najprej izvajati reforme. Zavedati se moramo, da se kljub okrevanju gospodarstva brezposelnost ne bo bistveno manjšala, če se ne bodo zastavili konkretni, jasni cilji. Potrebne so tudi spremembe na področju plač in obdavčitve dela. Treba bo uvesti tudi spremembe v delovanju APZ.

LITERATURA IN VIRI

1. Akyol, M., Neugart, M. & Pichler, S. (2013). Were the Hartz reforms responsible for the improved performance of the German labour market? *Economic affairs*, 33(1), 34–46.
2. Bilić, N. & Jukić, M. (2014). Nezaposlenost mladih—ekonomski, politički i socijalni problem s dalekosežnim posledicama za cjelokupno društvo. *Pravni vjesnik*, 30(2), 485–505.
3. Centre for public impact. (2016, 17. marec). *The Hartz reforms in Germany*. Pridobljeno 15. maja 2019 iz <https://www.centreforpublicimpact.org/case-study/hartz-reform/>
4. Consilium. (brez datuma). *Employment Summit, 7 May 2009, mein messages*. Pridobljeno 22. maja 2019 iz https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/misc/107587.pdf
5. Eichhorst, W. & Zimmermann, K. (2008). Die Agenda 2010 als Teil der rot-grünen Regierungspolitik. *Vierteljahreshefte zur Wirtschaftsforschung*, 77(1), 8–19.

6. Engbom, N., Detragiache, M. E. & Raeli, F. (2015). The German labor market reforms and post-unemployment earnings (No. 15-162). *IMF working paper*. Pridobljeno 24. maja 2019 iz <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15162.pdf>
7. European Commission. (brez datuma a) *European Social Fund*. Pridobljeno 1. junija 2019 iz <https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=en>
8. European Commission. (brez datuma b). *Tematski informativni pregled v okviru evropskega semestra Aktivne politike trga dela*. Pridobljeno 25. maja 2018 iz https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_active-labour-market-policies_sl.pdf
9. European Commission. (brez datuma c). *The European semester*. Pridobljeno 15. maja 2019 iz https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester_en
10. Eurostat. (brez datuma a). *Harmonised unemployment rate by sex*. Pridobljeno 20. maja 2019 iz <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/teilm020>
11. Eurostat. (brez datuma b). *Total unemployment rate*. Pridobljeno 20. maja 2019 iz <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tps00203>
12. Eurostat. (brez datuma c). *Unemployment rate – annual data*. Pridobljeno 20. maja 2019 iz <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsun20&plugin=1>
13. Eurostat. (brez datuma č). *Unemployment rate by age*. Pridobljeno 20. maja 2019 iz https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tepsr_wc170
14. Evropska komisija. (2010). *Sporočilo komisije. Evropa 2020. Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast*. Pridobljeno 8. julija 2019 iz http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_SL_ACT_part1_v1.pdf
15. Evropska komisija. (2019). *Zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje: Evropska strategija zaposlovanja*. Pridobljeno 7. julija 2019 iz <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=sl>
16. Evropski svet. (brez datuma a). *Evropski semester*. Pridobljeno 25. maja 2019 iz <https://www.consilium.europa.eu/sl/policies/european-semester/>
17. Evropski svet. (brez datuma b). *Odbor za zaposlovanje*. Pridobljeno 7. julija 2019 iz <https://www.consilium.europa.eu/sl/council-eu/preparatory-bodies/employment-committee/>
18. Fleckenstein, T. (2011). *Institutions, ideas and learning in welfare state change: labour market reforms in germany*. New York: Palgrave Macmillan.
19. Gaskarth, G. (2014). *The Hartz reforms and the lessons for the UK*. London: Centre for Policy Studies.
20. Glazer, J. & Hazl, V. (2002). *Politika zaposlovanja: službe za zaposlovanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Hartz, P. (2001). *Job Revolution: Wie wir neue Arbeitsplätze gewinnen können*. Frankfurt an der Main: Campus Verlag.

22. Hassel, A. & Schiller, C. (2010). *Der Fall Hartz IV: Wie es zur Agenda 2010 kam und wie es weitergeht*. Frankfurt: Campus Verlag.
23. Hegelich, S., Knollmann, D. & Kuhlman, J. (2011). *Agenda 2010: Strategien Entscheiduhgeen und Kosequenzen*. Wiesbaden: VS Verlag.
24. Hren, B. (2016, 13. marec). Svet 2008 in 2016: V strahu pred novo krizo. *Dnevnik.si*. Pridobljeno 25. maja 2019 iz <https://www.dnevnik.si/1042731666/Svet/svet-2008-in-2016-v-strahu-pred-novo-krizo>
25. Keller, K. (2013, 15. marec). Okrogla obletnica sporne Agende 2010. *Dnevnik.si*. Pridobljeno 25. maja 2019 iz <https://www.dnevnik.si/1042581015/svet/okrogla-obletnica-sporne-agende-2010>
26. Kettner, A. & Reiben, M. (2007, 10. februar). Soziale Arbeitsgelegenheiten Einsatz und Wirkungsweise aus betrieblicher und arbeitsmarktpolitische Perspektive. *IAB Forschungsbericht*. Pridobljeno 20. maja 2019 iz <http://doku.iab.de/forschungsbericht/2007/fb0207.pdf>
27. Kopač, A. (2002). *Pasivna politika zaposlovanja – sistemi socialne varnosti za primer brezposelnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
28. Kraatz, S. (2017). Politika zaposlovanja. *Evropski parlament*. Pridobljeno 20. maja 2019 iz [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/051003/04A_FT\(2013\)051003_SL.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/051003/04A_FT(2013)051003_SL.pdf)
29. Kraatz, S. (2019). Politika zaposlovanja. *Evropski parlament*. Pridobljeno 7. julija 2019 iz http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sl/FTU_2.3.3.pdf
30. Lamping, W. & Friedbert, R. (2010). German pension policies. The transformation of a defined benefit system into what? *German policy studies*, 6(1), 143–183.
31. Lamping, W. (2006). Regieren durch Regierungskommissionen? Funktionen und Implikationen der Hartz und Ruper Kommission im Vergleich. *Zeitschrift fur Sozialreform*, 52(2), 233–251.
32. Lokar, S. (2017, 30. april). Nemški trg golta delavce vseh profilov in od vsepovsod. *Dnevnik.si*. Pridobljeno 25. maja 2019 iz <https://www.dnevnik.si/1042770427/Zaposlitve%20in%20kariera/nemski-trg-golta-delavce-vseh-profilov-in-od-vsepovsod>
33. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2015). *Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2016–2020*. Pridobljeno 20. maja 2019 iz http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zaposlovanje/Smernice_APZ_2016_2020__final.pdf
34. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (brez datuma). *Zakon o urejanju trga dela*. Pridobljeno 25. maja 209 iz http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/zaposlovanje/zutd/
35. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2017). *Letno poročilo o izvajanju ukrepov države na trgu dela 2017*. Pridobljeno 1. junija 2019 iz http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/zaposlovanje/zutd/letno_porocilo_o_izvajanju_ukrepov_drzave_na_trgu_dela/?fbclid=IwAR3gy6ViMnxaQfdoynuyO8yLV7Q9BkReNT4quWhJ8VQobhER-l3cipNZSe0

36. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in zaposlovanje. (2009). *Ukrepi za spodbujanje aktivnega staranja*. Pridobljeno 7. julija 2019 iz http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/21122009_strategija_aktivnega_staranja_21.12corr.pdf
37. Muller, A. (2004). *Die Reformlung: 40 Denkfehler, Mythen und Legenden, mit denen Politik und Wirtschaft Deutschland ruinieren*. Munchen: Droemer HC.
38. Ovin, R. & Šlebinger, M. (2003). *Makroekonomska politika*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
39. Republika Slovenija. (brez datuma). *Strategija razvoja slovenske javne uprave 2014-2020*. Pridobljeno 15. Julija 2019 iz http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/Kakovost/Strategija_razvoja_SLO_final_web.pdf
40. Riley, G. (2015). Unemployment – policies to reduce unemployment. *Economics*. Pridobljeno 23. maja 2019 iz <https://www.tutor2u.net/economics/reference/unemployment-policies-to-reduce-unemployment>
41. Schmid, J. (2009). Entwicklung der Arbeitsforderung. *Aus Politik and Zeitgeschichte*, 27, 29.
42. Schutz, H. & Oschmiansky, F. (2006). Arbeitsamt war gestern. Neuausrichtung der Vermittlungsprozesse in der Bundesagentur fur Arbeit nach den Hartz Gesetzen. *Zeitschrift fur Sozialrefor*, 52(1), 5.28.
43. Setnikar Cankar, S. & Hrovatin, N. (2000). *Temelji ekonomije*. Ljubljana: Visoka upravna šola.
44. Spermann, A. (2011, 5. november). The new role of temporary agency work in Germany. *IZA*. Pridobljeno 23. maja 2019 iz <https://www.empiwifo.uni-freiburg.de/sonstige-dateien/dp6180.pdf/>
45. Statista. (brez datuma). *Unemployment rate in EU countries*. Pridobljeno 24. maja 2019 iz <https://www.statista.com/statistics/268830/unemployment-rate-in-eu-countries>
46. Statistični urad Republike Slovenije. (2018, 19. junij). *Metodološko pojasnilo: aktivno in neaktivno prebivalstvo*. Pridobljeno 25. maja 2019 iz <https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/7788>
47. Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A. & Trbanc, M. (2002). *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
48. Thoms, E.-M. (2006, 1. junij). Die Gratis-Konkurrenz. *Zeit online*. Pridobljeno 22. maja 2019 iz https://www.zeit.de/2006/23/Ein-Euro-Jobs-neu_xml/komplettansicht
49. Verč, T. (2010). *Gospodarska kriza in njen vpliv na trgi dela v Sloveniji* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
50. Žužek, A. (2014, 17. julij). Kako so Nemci zavladali svetu. *Siol.net*. Pridobljeno 20. maja 2019 iz <https://siol.net/novice/svet/kako-so-nemci-zavladali-svetu-244988>